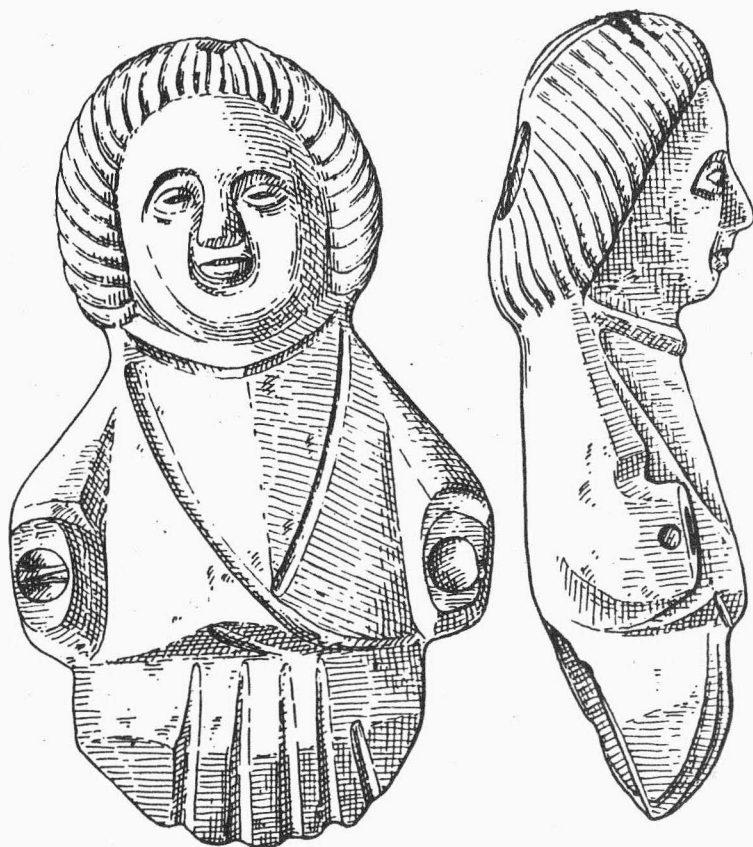

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1986

BRNO 1989

Drnovice, Chocholík. Izolovaná koncentrace artefaktů při úpatí Chocholíku, vesměs úlomků a úštěpů /různé rohovce, křemenec, křemen, ojediněle radiolarit/ byla v roce 1986 obohacena o vysoké škrabadlo, kombinované s dlátkem a strmě retušovanou čepel z pazourku.

Ježkovice, Lok. I /na kraji lesa S od obce/ a lok. II /okraj lesa JJZ od obce/ poskytly menší soubory hrubotvarých úštěpů a úlomků místního křemence.

Opatovice, Lány /kóta 374 m/. Větší soubor silicitové industrie /drasidla, rydlo, vysoké škrabadlo/, provázený hrubotvarou industrií křemencovou /jádra, úštěpy/.

Račice-Pístovice, Zádvorčí, Za pístovickým hřbitovem, Za račickým hřbitovem. Tři menší soubory křemencové industrie /připravená surovina, jádra, drasidla, úštěpy a úlomky/, ojediněle i artefakty z jiných surovin, Všechny tyto industrie mají charakter primárních dílen.

Rostěnice-Zvonovice, Ostrovy. Zatím ojedinělé paleolitické nálezy, z nichž nejvýraznější je podélný zlomek listovitého hrotu z křídového rohovce.

Vyškov, Markova cihelna. Při výkopech v prostoru Markovy cihelny zachytil R. Kratochvíl na dvou místech ojedinělé zlomky pleistocenních kostí. Podle údajů nálezce ležely jednak v podloží blíže neurčené hnědé půdy, která probíhá spraší /metapodiu koně/ a na bázi nečleněného sprašového pokryvu v nadloží štěrků. Paleolitické osídlení v prostoru cihelny dokládá L. Skácel povrchoým nálezem patinovaného úštěpu.

L i t e r a t u r a :

Klíma, B.: 1971: Paleolitické a mesolitické nálezy od Olšan, SPFFBU E 16, 51-58.

Svoboda, J. - Přichystal, A. 1987: Szeletská industrie z Vincencova /Otaslavice, okr. Prostějov/, ČMM 72, 5-19.

— v tisku : Aurignacká industrie z Přediny u Dobrochova, AR.

Štelcl, J. ml. 1986: Knollensteine des Drahaný-Hochlandes - Rohstoff der paläolithischen Steinindustrie, in: International conference on prehistoric flint mining and lithic raw material identification in the Carpathian Basin, 207-210, Budapest-Súmeg.

Erforschung des Paläolithikums im Vyškovter Raum /Bez. Vyškov/. Die Erforschung der paläolithischen Besiedlung in der Umgebung von Vyškov gewann im Jahre 1986 an Breite, brachte neue Erkenntnisse und Entdeckungen neuer Lokalitäten. In der nächsten Umgebung von Vyškov äussern sich zur Zeit als bedeutendst zwei Freilandstationen: Končiny und Kněží háj oberhalb von Drnovice /Szeletien/ und Lány oberhalb Opatovice /Älteres Jungpaläolithikum, vorläufig näher nicht bestimmt/. Ihr Hinterland bilden einige kleinere Lokalitäten tiefer im Massiv der Drahanýská vysočina /Hochebene/ /Račice-Pístovice, Ježkovice/. Es handelt sich um ein Gebiet des primären Vorkommens von Quarzitknollensteinen, die sich als Rohstoff auch in den verfolgten Industrien, besonders in Račice-Pístovice und Ježkovice äusserten.

PALEOLITICKÝ TROJHROB Z DOLNÍCH VĚSTONIC /okr. Břeclav/

Bohuslav Klíma, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 7-9/

Hned s prvním rozbřeskem jara pokračovala v roce 1986 těžba spraší nad bývalou cihelnou u Dolních Věstonic ve svrchní etáži široce založeného hliníku. I zde probíhal v hloubce 4 - 5 m pod dnešním povrchem souvislý nálezový horizont se zbytky otevřených ohňů v té podobě, v jaké se vyskytoval v předchozím roce na spodní etáži /Klíma 1987/. Počátkem května však zachytil bagr v jeho úrovni na kulminační linii sprašového hřbetu pravou sídlištní vrstvu, která se stala předmětem bezprostředního záchranového výzkumu. Obsahovala početné kamenné i kostěné nástroje a ozdobné předměty /nálezový protokol bez průvodních předmětů výroby dosáhl téměř 5.000 pořadových čísel/ v doprovodu s hojnými kostmi ulovených zvířat, hlavně vlka, lišky, soba, koně a drobných savců i ptáků. Kolem ohnišť však převládaly zbytky sněžného zajíce, zatímco mamutí kosti lemovaly obvod obývaného prostoru. Kamenná industrie sama se vyznačuje poměrně omezeným počtem skutečných nástrojů, které však dosahují velkých tvarů a dokonalé úpravy, a velkým zastoupením blíže neretušovaných a pracovně nepoužitých čepelí i úštěpů. Zvláště nápadný je pak nedostatek hrotů a dlát, nechybějí ale čepelky s otupeným bokem, mikro-litické tvary, ani charakteristické pilečky.

I zde byla kulturní vrstva narušena druhotnými pohyby, zejména soliflukcí, a neposkytovala

proto možnosti spolehlivě postihnout, kromě mísovitě zahluobených ohnišť, jiné úpravy a vybavenost sídliště. Nálezová situace napovídala krátkodobému a jednorázově použitému stanovišti, které se dochovanými památkami řadí k předním nalezištím studovaného soustředění paleolitických stanic se svéráznou kulturou pavlovieny na jižní Moravě. Tuto skutečnost potvrdilo i stanovení absolutního stáří radiokarbonovou metodou z uhlíků na spodní etáži /GrN 13962 Dolní Věstonice A+B+C 27,660 ± 80 let B.P./.

Jestliže kulturní vrstva sama neumožňovala spolu s podmínkami záchranovacího výzkumu vypracování zvláštních sídlištních struktur, poskytla zato mimořádné nálezy. K prvému z nich došlo 14.6., kdy se podařilo vyzvednout zcela osamocenou krytinu lidské lebky bez obličejové části a bez lebeční spodiny /Dolní Věstonice XI/. O 15 m níže po svahu ji následoval o týden později zlomek čelní kosti /Dolní Věstonice XII/ patrně téhož jedince, asi čtyřicetiletého muže. Zatím co kalva se vyznačuje výraznou tenkostěnností a nemá ani vyhlazené okraje po použití ve významu lebeční číše, je druhý nález pozoruhodnější. Nad pravým nadočnicovým obloukem nese širokou jizvu po těžkém, avšak vyhojeném zranění, které postižený přežil. Teprve podrobné studium bude moci prokázat něco o postupech, které vedly k opakujícím se výskytům osamocených lidských pozůstatků na paleolitických sídlištích, zvláště pak v dosahu pravidelně uložených rituálních hrobů.

Při postupu záchranovacích prací výše do svahu přibývalo jakoby v řadě za sebou ohňů s neobvykle čitelnými a pevnými uhlíky i ve velkých kusech dobře zachovanými zbytky zuhelnatělých dřev. Vymezovaly zcela zvláštní, ohňový okrsek sídliště. U koncentrace ohňů na samém okraji obývaného prostoru došlo pak 13.8. k vyvrcholení záchranovacích prací překvapivým objevem společného hrobu tří dospělých jedinců /Dolní Věstonice XIII-XV/ ve věku 16 - 20 let. Jejich kostry ležely v natažené poloze vedle sebe a prokazovaly velmi pozoruhodné nálezové okolnosti.

K červeně intenzivně zbarveným hlinitým obalům lebek, které v obou případech nabývaly podobu pevné krusty se zatmelenými příkrasky a snad i původního významu pohřební masky, se připojovala i nápadná koncentrace červeného barviva pod pánví a mezi stehenními kostmi střední kostry. Antropologové ji na základě předběžného posouzení připisují mladé ženě, která prodělala různé choroby a byla i tělesně postižená. Přesvědčivě to prokazuje řada patologických změn, jako skoliosa páteře, asymetrie čelní krajiny i lebky jako celku, perforace levého nadočnicového oblouku a nedokonalé vyvinutí i deformace kostí pravé strany skeletu jako projev jednostranné obrny a následek porencephalie v útlém věku. V dutině ústní měla uložen zlomek opálené zvířecí kosti se stopami po řezání a tlaku. Nebyl to zřejmě jen zbytek potravy, ale spíše prostředek, který, sevřený mezi zuby, měl napomáhat překonat prudké bolesti. Podobné praktiky, zvláště při porodech, zná ostatně i současná etnografie. Kostra po levém boku ženy patřila muži vysoké postavy. Ležel v poloze na břiše s odvrácenou hlavou, levou paží překrýval ruku ženy, jakoby ji přidržoval. Na druhé straně ležel rovněž muž. S menším prostorovým odstupem byl naopak přikloněn k tělu ženy a obě ruce dosahovaly až do míst koncentrace barviva mezi jejími stehny.

Nálezová situace jakoby byla přímou rekonstrukcí určité pohnuté události, obrazem skutečné tragédie, která měla mít přirozené pokračování v posmrtném životě. Snad čtvrté ohnisko červeného barviva skrývalo původně také hlavu nebo dokonce celé tělo novorozence, který zemřel při porodu i s matkou. Oba muži nesli patrně v představách ostatních příslušníků rodu plnou odpovědnost za nezdar porodu a museli asi nedobrovolně následovat rodičku do záhrobí. Ten odkloněný ji měl snad utěšovat a přidržovat při křečích, tomu druhému, s větším počtem příkrasků na hlavě, lze připsat pak úlohu medicinmana či přímo porodníka. Teprve odborné šetření ovšem může prozradit, do jaké míry lze soudit na násilnou smrt obou mužů a na lidské oběti. Zatím jim napovídá zbytek hluboce v pánvi zabořeného kůlu přikloněného muže a jediná propadlá lebka muže na druhé straně ženy.

V závěru pohřebního obřadu byla těla zakryta dřevěnými kmeny a smrkovými větvemi, ty pak zapáleny. Vznikl skupinový požár, který zachvátil řetězovitě v okolí soustředěné dřevo, a který byl hned přehrnován zeminami a záhy uhašen. Záklop hrobu vytvořil tak zřejmě nízkou mohyly, nebyl však natolik dokonalý, aby uchránil tlející těla před vnějšími vlivy. Narušili je především drobní hlodavci a v zemi žijící živočichové, kteří přemístili některé drobnější kosti, a malé šelmy, zvláště vlci a lišky, které se zase postaraly o to, že některé součásti koster, zvláště kůstky chodidel v úplných sestavách dokonce chybějí. Opačně však znovu v širším okolí hrobu ležely ještě další, zcela osamocené zlomky kosterných zbytků lidských jedinců.

Společný hrob z Dolních Věstonic je jistě mimořádným objevem, jehož význam vyzvedla komise odborníků, svolaná přímo k nálezů akademikem J. Poulíkem. Její účastníci potvrdili nálezové okolnosti a poukázali zejména na to, že hrob poskytl vzácné a dobře zachované antropologické pozůstatky. Ty svérázným způsobem nahrazují dřívější moravské nálezy pleistocén-

ního člověka, zničené při požáru mikulovského zámku na sklonku válečné bouře v roce 1945. Hlavní význam zachráněného hrobu spočívá však v oněch pozoruhodných nálezových okolnostech, pro něž je zcela jedinečný. Prokazuje, že příslušníci loveckých společností ku konci mladého paleolitu zacházeli s těly zemřelých podivným způsobem, a že jen některé z nich pochovávali se šetřením složitých obřadů, které měly základ ve fantastických a již velmi rozvinutých představách o posmrtném životě.

U Dolních Věstonic se tak znovu potvrdilo, že i v podmínkách bezprostředních záchraňovacích archeologických prací lze dosáhnout význačných objevů a uskutečnit důležitá pozorování. Výzkum na sprašovém hřbetu nad cihelnou bude dále pokračovat prošetřením zbylé části sídlišť, skrýváním odpadové skládky mamutích kostí v přilehlé zamokřené pánvi, kterým se zabýval J. Svoboda, i sondážemi nad rozsáhlou skrývkou, kde lze očekávat další sídlištní stanoviště.

L i t e r a t u r a :

Klíma, B. 1987: Záchraňovací výzkum nad cihelnou u Dolních Věstonic, PV 1985, 16-18.

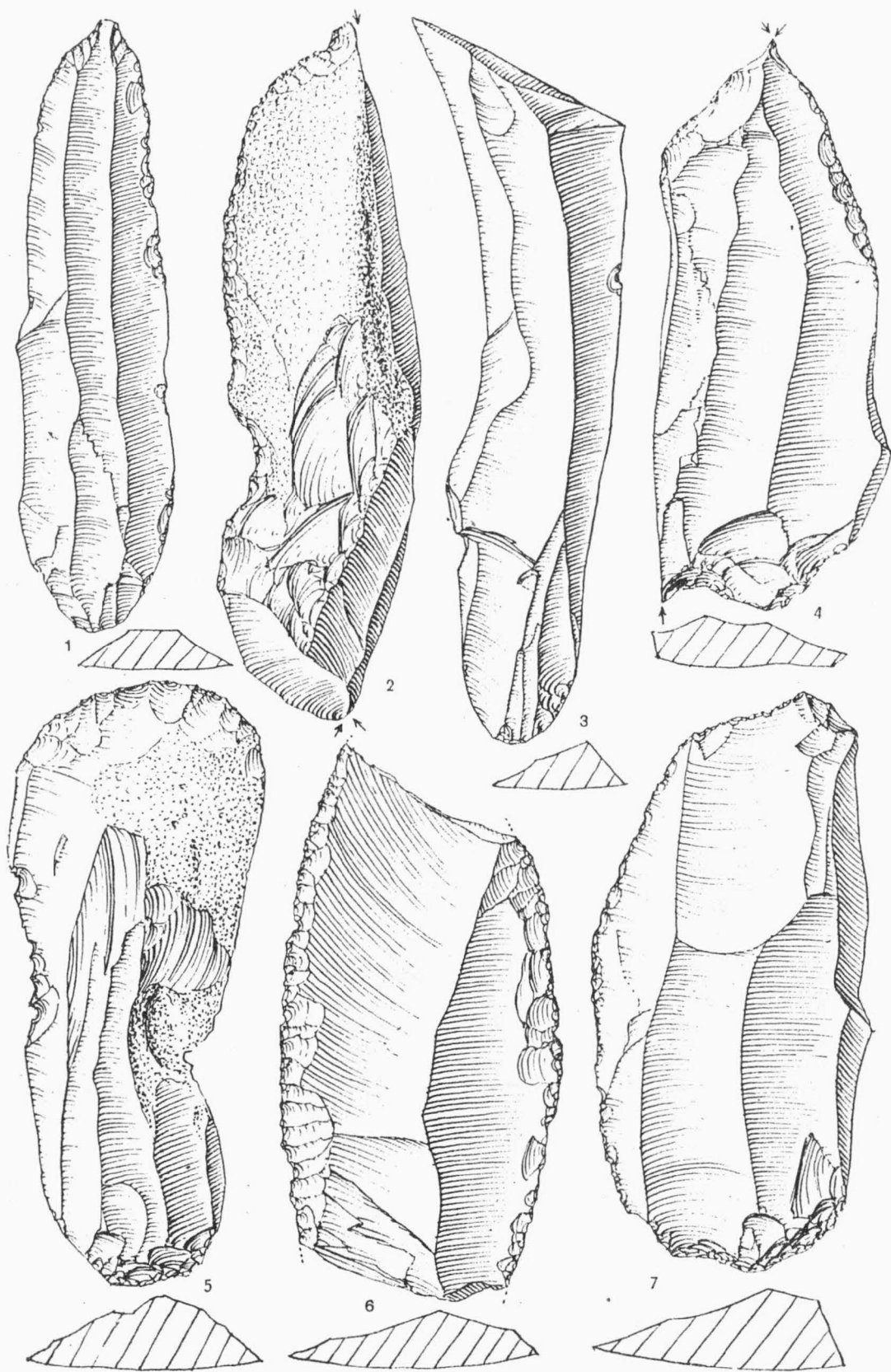
Paläolithisches Dreigrab aus Dolní Věstonice /Bez. Břeclava/. Im Mai 1986 erfasste ein Bagger auf der oberen Etage einer breit angelegten Lehmgrube im Lössrücken oberhalb der ehemaligen Ziegelei bei Dolní Věstonice eine Siedlungsschicht, die Gegenstand einer unmittelbaren Notgrabung wurde. Sie enthielt zahlreiche Stein- sowie Knochengefäße, Ziergegenstände und Knochen erbeuteter Tiere. Unter diesen gelang es eine völlig isolierte menschliche Kalva und weiter von dieser auch ein, demselben erwachsenen Mann angehörendes Bruchstück des Stirnknochens mit ausdrucksvoller Narbe nach einer schweren, aber geheilten Verwundung, abzudecken. Die Kulturschicht war ziemlich durch Solifluktion gestört und erlaubte nicht verlässlich besondere Siedlungsherrichtungen zu unterscheiden. Aufgrund ihres Inhaltes kann man sie mit den umliegenden Siedlungen bei Dolní Věstonice und Pavlov vergleichen, was auch die Bestimmung des absoluten Alters durch die Radiokarbonmethode bestätigte /GrN 13962 : 27 660 ± 80 B.P./.

Am oberen Siedlungsrand und im Bereich einer Feuerreihe wurde ein gemeinsames Grab von drei jungen Individuen in bemerkenswerten Fundumständen erfasst. Zu den rot verfärbten Schädelhüllen schloss sich auch eine auffallende Konzentration roten Farbstoffes unter dem Becken und zwischen den Schenkeln des mittleren Skelettes an, welches die Anthropologen einer Frau zuschreiben und die eine Reihe pathologischer Veränderungen aufweist /Skoliose der Wirbelsäule, Asymmetrie der Stirngegend, eine durch eitrigen Prozess entstandene Aushöhlung des Augenbogens, unvollkommene Entwicklung der Knochen der rechten Skelettseite, als Ausserung einer einseitigen Lähmung und Folge von Porencephalie/. In der Mundhöhle hatte sie ein Bruchstück eines angesengten Tierknochens, der zwischen den Zähnen geklemmt, offensichtlich als Mittel, das die heftigen Schmerzen zu überwinden helfen sollte. Das Skelett linkerseits gehörte einem Mann. Dieser lag am Bauch mit abgekehrtem Kopf, mit dem linken Arm überdeckte er die Frauenhand, als würde er sie halten wollen. Auf der anderen Seite lag ebenfalls ein Mann. Er war zu der Frau geneigt und seine beiden Arme reichten bis zu den Stellen der Farbstoffkonzentration zwischen ihren Schenkeln. Die Fundsituation war die Rekonstruktion einer bestimmten Begebenheit, das Bild einer tatsächlichen tragischen Szene, die im Fortleben nach dem Tode ihre Fortsetzung haben sollte. Vielleicht umhüllte das vierte Farbstoffzentrum den Schädel oder den ganzen Körper eines Neugeborenen, das bei der Geburt gemeinsam mit der Mutter starb. Beide Männer waren vermutlich für das Misslingen der Geburt verantwortlich und mussten unfreiwillig die Gebälerin in das Jenseits folgen. Die weitere fachliche Untersuchung wird vielleicht beurteilen, inwiefern man über ihren gewalttätigen Tod und menschliche Opfer erwägen wird können. Vorläufig deutet dies der Rest eines tief im Becken versenkten verkohlten Pfahles des zugeneigten Mannes und der einzige eingestürzte Schädel des Mannes auf der anderen Seite an. Zum Abschluss der Begräbniszeremonie wurden die Körper mit Baumstämmen und Ästen überdeckt und diese dann angezündet. Der Gruppenbrand wurde jedoch sofort mit Erdmassen überhäuft und früh erstickt. Das gemeinsame Grab aus Dolní Věstonice ist gewiss eine ausserordentliche Entdeckung, die ein seltenes und gut erhaltenes anthropologisches Material gewährte. Seine Hauptbedeutung beruht jedoch in jenen bemerkenswerten Fundumständen, wegen welchen es zweifellos unikat ist.

VÝZKUM MAMUTÍ SKLÁDKY U DOLNÍCH VĚSTONIC /okr. Břeclav/

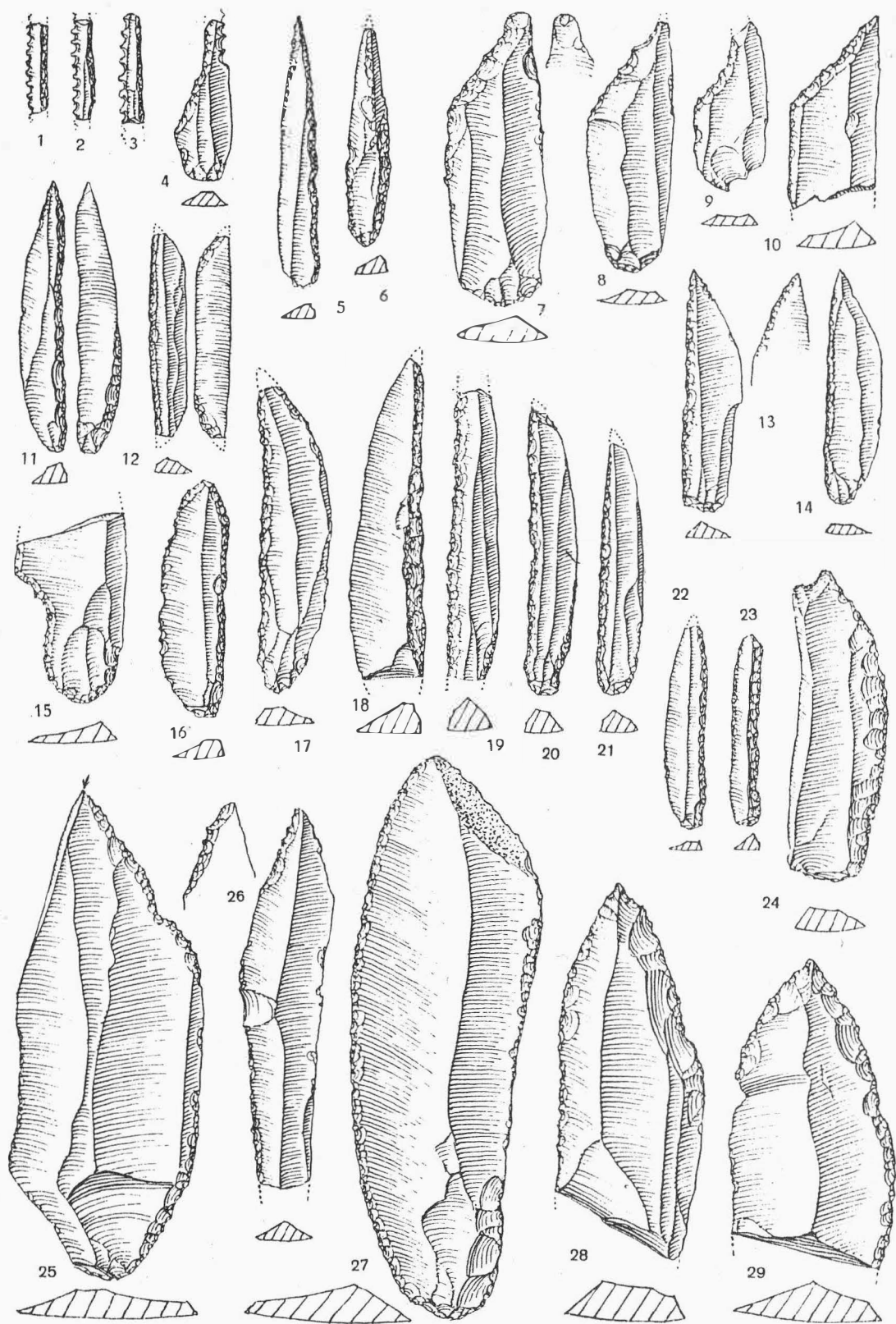
Jiří Svoboda, AČ ČSAV Brno

Součástí záchranných prací, vyvolaných těžbou spraše v prostoru paleolitického osídlení nad

Obr. 7.

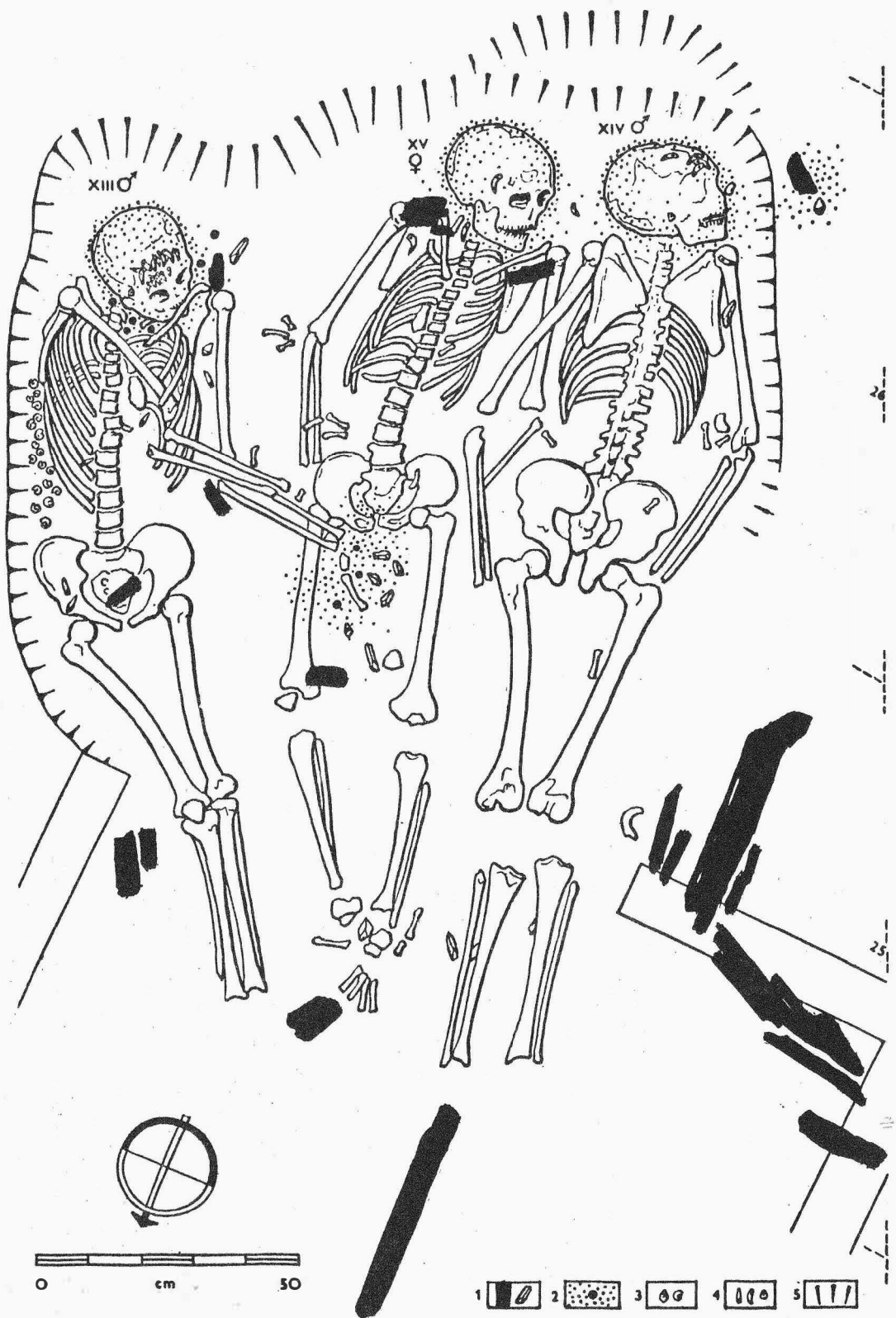
Dolní Věstonice /okr. Břeclav/. Kamenné nástroje velkých tvarů z paleolitické stanice nad cihel-
nou /pavlovien/. - Steinwerkzeuge grosser Formen aus der paläolithischen Station oberhalb der
Ziegelei /pavlovien/.

Obr. 8.

Dolní Věstonice /okr. Břeclav/. Výběr kamenné industrie /pavlovián/ z paleolitické stanice nad cihelnou. - Auswahl an Steinindustrie /pavlovián/ aus der paläolithischen Station oberhalb der Ziegelei.

Obr. 9.

Dolní Věstonice /okr. Břeclav/. Paleolitický trojhrob. 1 zuhelnatělá dřeva, kamenné nástroje; 2 červené barvivo; 3 lastury třetihorních mlžů /*Melanopsis*/, schránky pleistocenního plže *Arianta arbustorum*; 4 uvolněné lidské zuby, zvířecí zoubky se závěsným otvorem, kapkovité závěsky z mamutoviny; 5 zahloubení hřobového lůžka. - Paläolithisches Dreigrab. 1 verkohlte Hölzer, steinerne Werkzeuge; 2 roter Farbstoff; 3 tertiäre Muscheln /*Melanopsis*/ und pleistozäne Schnecken *Arianta arbustorum*; 4 lose Menschenzähne, Tierzähnen mit Öffnung zum Aufhängen, tropfenförmige Anhänger aus Mammutelfenbein; 5 Eintiefung des Grabbettes.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1986

- Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně,
sady Osvobození 17/19
- Odpovědný redaktor : akademik Josef Poulík
- Redaktoři : Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchlíková,
Dr. J. Unger
- Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
- Kresby : A. Krechlerová
- Na titulním listě : bronzová plastika z Brna - Kozí ul.
- Tisk : Oblastní ediční středisko Jihomoravské
základny pracovišť ČSAV v Brně
- Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
- Vydáno jako rukopis : 450 kusů. - neprodejné